

GEÇMİŞTEN GELECEĞE BİR KÖPRÜ: ŞU ÇILGIN TÜRKLER ÖRNEĞİNDE “MİLLİ KİMLİK” VE “KEMALİZM” İNŞASI*

A Bridge from the Past to the Future: The Construction of "National Identity" and "Kemalism" in the Example of These Crazy Turks

Elif SAYAR**

Gazi Türkiyat, Bahar 2021/28: 91-101, DOI: 10.34189/çtd.28.006

Öz: Edebiyatın millî kimlik edindirmedeki işlevselliği; geçmiş bugün ve gelecek üçgeninde, bireylere tarih bilinci aşılar. Edebiyatın böyle bir işlevinin olması onun, zaman zaman edebî amacının arka planda kalıp toplumsal yönünün ağır bastığını gösterir. Bir milletin kültürel kodlarını oluşturmada tarihî romanlara önemli bir misyon yüklenir. Bir ulusun destanını yazan tarihî romanlar, bireylerde ortak bir bilinç oluşturur. Kimliklerin çözüldüğü ve toplumsal ilişkilerin farklılaştığı dönemde bu romanlar insana toplumsal bilinci yeniden yerleştirir. 2005'te yayımlanan Turgut Özakman'ın *Şu Çılgın Türkler* adlı eseri Türklerin millî kimlik inşasını, Kurtuluş Savaşı ve sonrası yükselen Kemalizm ideolojisini, günümüz nesline hatırlatan ve onu canlı tutan bir araçtır. Bu çalışmanın amacı, geçmişten geleceğe köprü niteliğindeki bu eserin bugün de millî kimlik oluşturmada ve Kemalizm ideolojisini yaymadaki rolünü ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Popüler Roman, Millî Kimlik, Kemalizm, Kanon

Abstract: Functionality of literature in obtaining national identity; it instills an awareness of history in individuals in the triangle of past, present and future. The fact that literature has such a function shows that its literary purpose from time to time remains in the background and its social aspect prevails. In literature, which constitutes the cultural codes of a nation, historical novels assume an important mission. Historical novels that write the epic of a nation create a common consciousness in individuals. In the period when identities are dissolved, and social relations differ, these novels re-establish social consciousness in people. Turgut Özakman's book *The Crazy Turks*, published in 2005, is a tool that reminds the national identity construction of the Turks, the ideology of Kemalism, which rose after the War of Independence and its post, to the present generation and keeps it alive. The aim of this study is to reveal the role of this work, which is a bridge from the past to the future, in creating a national identity and spreading the ideology of Kemalism today.

Keywords: Popular Novel, National Identity, Kemalism, Canon

GİRİŞ

Bir toplumun kim olduğu, onun tarihî ve toplumsal olaylarda takındığı tutum, davranış ve olaylar karşısında kendini nerede konumlandığı ile ilgilidir. “Kimlik, kimi zaman “edinilen” kimi zaman da “edin(dir)ilen” bir kavram mahiyeti kazanır” (Çil 2013:

* Bu çalışma, Avrasya Üniversitesi, Uluslararası Sosyal Bilimler Online Konferansı'nda sunulan bildiri metninin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Avrasya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon / TÜRKİYE. elif.sayar@avrasya.edu.tr,

orcid.org/0000-0001-7892-691X, Gönderim tarihi: 10.01.2021 / Kabul tarihi: 30.03.2021

44). Kimlik, kişinin doğup büyüdüğü ortamın bir ürünü olarak ortaya çıkar. Bu sosyal çevrede kimlik edindirme etkenlerinden birisi de edebiyattır. Kimliğin oluşmasında bireysel yönelimlerin yanı sıra mitler, şarkılar, destanlar... vb. gibi çeşitli metinlerin, kolektif bilinci oluşturduğu görülür. Başta okullarda verilen tarih derslerinden tarih romanlarına kadar amaçlanan; geçmiş, bugün ve gelecek köprüsünde tarih bilinci kazandırmak ve millî bir kimlik oluşturmaktır. Edebiyat, estetik boyutunun bir yana bırakılıp sosyal yönünün öne çıkarıldığı vakit, millî kimlik oluşturmada etkili bir araca dönüşür. Çünkü edebiyat bir milleti oluşturan kültürel kodların tezahürüdür. Tarihi konu alan romanlara burada önemli bir misyon yüklenir. *“Bugünkü millî kimliğin hedefi geçmişte ulaşılmış bu en üst noktaya yeniden ulaşmaktır. Yapılması gereken tek şey ilk kaynaklarla bugün arasında oluşmuş pası temizleyerek geleceği özüne uygun biçimde sağlam bir biçimde kurulmasını sağlamaktır”* (Belge 2009: 11). Her ulus tarihi benimsetecek popüler anlatılara ihtiyaç duyar.

Milletin destanının yazıldığı romanlar ise bir kanon oluşturur. Edebiyat kanonu sayesinde insanlar, kendilerini ortak bir bilincin içinde yaşayan yurttaşlar olarak görür. Kimliklerin çözüldüğü ve toplumsal ilişkilerin farklılaştığı dönemde kanonlar, insanlara yeniden toplumsal bilinç aşılayarak canlanma fırsatı sunarlar. *“Tarihî romanın en önemli amacı genç nesillerde millet ve tarih bilinci oluşturmaktır”* (Çetin 2004: 224). Tarihî romanda bireyin dünyayı kolektif bir şekilde algılanması sağlanır. Tarihi konu alan romanın yanı sıra gazavatnameler, menakıpnameler... vb. gibi türler, Türk tarihinde bir devamlılık sağlar ve idealleştirilmiş bir toplumun kodları genç nesillere tekrar aktarılır. Bu süreklilik içinde Türk milletinin en buhranlı ve zor zamanları olarak görülen Kurtuluş Savaşı, Türk edebiyatında tarihî romanların kimliğini oluşturur. Türk tarihinin gücünü vurgulamak isteyen yazarlar, tarihî romanın imkânlarından yararlanma yoluna giderler. *“Devletin yükselişi Türklüğe bağlanırken çöküşü Osmanlı’ya bağlan(ır.)”* (Türkeş 2011: 441). Bu romanlarda Türk kimliği, *“kusursuz bir tarihsel geçmiş, kusursuz model atalar, iyi, doğru çalışkan bireyler; topuma ve devlete yararlı devletin daimiliği için çalışan, vatan ve millet için can vermeye hazır, cinsel problemleri olmayan ahlaklı karakterler”* (Parlak 2010: 248-252) ile idealize edilir. Türk romanında Millî Edebiyat dönemiyle başlayan ‘millî kimlik’ inşası, bugün de varlığını devam ettirir. Türk kimliğini yüceltmek tarihçilerin olduğu kadar romancıların da bir amacı sayılır. Bu bakımdan roman türü Türk kimliğini yüceltmede bir araç (Sayar 2018); durumundadır.

Millî mücadele sonrası Anadolu’da yeni bir süreç başlar. Başta siyaset olmak üzere, sosyal kültürel ve edebî hayatta ideolojik formda ‘Kemalizm’ etkisi görülür. İlk defa 1920 yılında Anadolu’da başlayan bağımsızlık hareketi için kullanılan Kemalizm, *“Türk milîyetperverliğini, garpcılık, laisizm ve cumhuriyetçilikle tezat teşkil eden maddî ve manevî müesseselerden, adet ve ananelerden tasfiye etmektedir”* (Özkan 2009: 226). Cumhuriyet döneminin resmî ideolojilerinden Kemalizm, Atatürk’ün çeşitli söylem ve davranışlarla askeri, sosyal ve bireysel alanda ortaya koyduğu amaçlar, ilkeler ve gerçekleştirdiği inkılâplar olarak da tanımlanabilir. İdeolojinin edebiyattaki etki

alanının dönemin süreli yayınlarında fark edilir düzeyde olduğu ve edebî metinlerin zaman zaman "inkılapları yaygınlaştırmak" üzere kullanıldığı (Apaydın, 2020: 277) da ayrıca düşünülmesi gereken bir konudur.

Siyasi bir söylem olan Kemalizm'i Niyazi Berkes, Attila İlhan gibi isimler sol cenahta değerlendirir. İlhan, "Kemalist başka, Atatürkçü başka! (...) Kemalist aynen Mustafa Kemal Paşa gibi, Türkçü, anti-emperyalist ve solcudur" (İlhan 2009: 527); tanımını yapar. Bunun yanı sıra Belge ise solcu bir aydın olarak tarihî bir tahlil yaparak onu milliyetçi bir karakter içinde değerlendirir: "Türkiye'de geçmişten günümüze dek hâkim olan ideolojinin milliyetçilik olduğunu, Kemalizm'in de sadece, milliyetçiliğin aldığı biçimlerden, kollarından ya da alt başlıklarından birini teşkil e(der)" (Belge 2015: 128). Onu bu görüşü iten ise Türkçenin dünya tarihindeki ilk dillerden biri olduğu görüşünü öne süren Güneş Dil Teorisi, İslam-Hiristiyan çatışmasına dayanan Osmanlı ve Türk aleyhine yazılan Batılı tarih tezlerine tepki olarak ortaya konulan Türk Tarih Tezi'dir. Bunun yanı sıra Anadolu'da yaşayan toplumun Türk ırkından geldiği iddiasını taşıyan antropolojik çalışmalar da rastlanır (İnan 1947). Cumhuriyetin ilanından üç sene sonra, 1925'te Şemsettin Günaltay ve Köprülüzade Fuat gibi devrin aydınlarının kurucu üyesi olduğu Türkiye Antropoloji ve Tetkikat Merkezi kurulur. Merkezin amacı, Türk ulusunun Kemalist Devrimle gerçekleştirdiği ileri atılımın biyolojik/bilimsel kanıtlarını ortaya koymak ve onun Batılı uluslardan farklı olmadığını, hatta daha üstün olduğunu araştırmak, incelemek ve tanıtmaktır (Toprak 2021).

Kemalizm'e İslami cepheden bakıldığında ise dinin araçsallaştığı görülür. Mustafa Kemal'in Millî Mücadele döneminde Hint Müslümanlarının desteğini sağlaması, TBMM'yi 23 Nisan 1920 Cuma günü açması ve sonrasında Balıkesir'de verdiği vaazlar; onun İslam'ı bir araç olarak meşruiyet temelinde kullandığı tespiti yapılabilir. Bu tespit elbette Mustafa Kemal'in İslamcı bir çizgide olduğunu göstermez. Ancak onun politik düzlemde milliyetçi çizgisinin bir yansıması olarak okunabilir.¹ Bu üç ideoloji (solcu, sağcı ve İslamcı) kendi ekseninde Kemalizm'i değerlendirir ve ideolojilerini yaymada onu bir araç olarak kullanır.

Türkiye'de özellikle 1950'lere kadar Batı modelini temel alan Kemalist söylem hâkim olur. Kemalizm, resim, müzik, opera, tiyatro, eğitim... vs. gibi aygıtlar ile toplum içinde yayılımını sürdürür. Okullara yerleştirilen Atatürk büstü, Nutuk'un popülerleştirilmesi, Mustafa Kemal'in resimlerinin paralara konulması gibi çalışmalar Kemalizm'i yaşatan uygulamalardır. Kemalizm'i yayan aygıtlardan biri de edebiyat, daha özele incek olursak roman türüdür. Yazarların "Estetik kültürü, siyasal ve toplumsal seferberliğin araçlarından birine dönüştürme çabası" (Koçak 2001: 405); tarihi konu alan romanlara yönelmesini ve roman türünün imkânlarını kullanarak politik ve siyasi söylemleri, kurgu düzlemine yerleştirmesini sağlar. Dönemin ilerlemeci ve

¹ Mustafa Kemal Atatürk'ün Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayımlanan "Hilafet ve İslam Âlemi" adlı makalesi, Millî Mücadele Dönemi'nde Türk -İslam birliği sentezi üzerinden gittiği görüşünü destekler. (E.S.)

aydınlanmacı yazarı, toplumsal bilinç ile hareket eder. “Kemalist yönetici elitin ve devlete yakın yazarların ‘ilerleme-kalkınma’ hedefleriyle birlikte yüklendikleri ‘kurtarıcı aydın’ misyonu, günün edebî metinlerine yansır. “Kemalist düşünce mirasının pedagojik, faydacı nitelikler taşıyan uzantısı yazın metinlerinin genel karakteristiğini oluşturur” (Çakır 2013: 39). Kemalizm’in somutlaşmasında edebî metinlerde girilen çaba, özellikle Cumhuriyet edebiyatında yoğunlaşır. Halk evleri ve Köy enstitüleri onun yaygınlaşmasında büyük role sahiptir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Necmettin Sadık Sadak, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Ahmet Ağaoğlu gibi aydınlar, Kemalizm’i öven eserler kaleme alırlar. 1940’lardan sonra ise Behçet Kemal, Orhan Veli, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Turgut Uyar, gibi şairler şiirlerinde Atatürk ve onun ilkelerini sık sık işlemeye devam eder. 1950’lerden sonra popüler söylemle etkisini devam ettiren ‘Kemalizm’ ve ‘millî kimlik’ algısı, edebî eser yoluyla okura aktarılır. Bu iki kavramı 2000’li yıllara taşıyan ve genç nesillere aşıl原因 eserlerden biri de Turgut Özakman’ın *Şu Çılgın Türkler* adlı eseridir.

Şu Çılgın Türkler’de “MİLLİ KİMLİK VE KEMALİZM İNŞASI

2005’te yayımlanan, *Şu Çılgın Türkler* konusunu Kurtuluş Savaşı dönemi Türklerin mücadelesinden alır. Belgesel-roman niteliğinde olan eser Turgut Özakman’ın elli küsur yıl üzerinde çeşitli araştırmalar sonucu ortaya koyulur. “Kurtuluş” adlı dizinin de senaryosunu oluşturan roman, Kurtuluş Savaşı’nın tüm detaylarını gözler önüne serer. Eser, etkili ve sade diliyle geniş okur kitlesine hitap eder. 2005 yılının Nisan ayında Türkiye’de yayımlanan *Şu Çılgın Türkler*, altı ay gibi çok kısa bir sürede 107. baskıya ulaşır. 747 sayfadan oluşan kitap, Ağustos 2016 itibarıyla 419. baskısını yapar. Böylelikle eser, ‘popüler siyasi romanlar’ kategorisinde en çok ses getiren romanlar arasına girer. Romanının yoğun bir şekilde ilgi görmesinin nedenlerinden biri, Kurtuluş Savaşı’nı ve bu dönemde gelişen olayları tarihî belgeler ışığında bir roman kurgusu içinde aktarmasıdır. Eserde tarih sahnesinde geçen olayların kaynakları dipnotlar ile verilir. Eserde anlatılan gelen olayların daha iyi kavranabilmesi ve kişilerin daha detaylı tanıtılması için resim ve haritalardan yararlanır. Bu gibi kaynaklar, hikâyeleri anlatan şahısların bir roman kahramanından ibaret olmadığını, reel hayatta var olan kişilikler olduğunu kanıtlayan deliller niteliğindedir. “*Şu Çılgın Türkler*, belgelere dayalı, gerçek olgu ve olayların romanıdır. Belgeler, mektuplar, anılar, makaleler, bilgiler, raporlar, haberler, gerçeğe bağlı kalınarak öyküleştirilmiştir. Genel olarak bütün kişiler gerçektir” (Özakman 2015: 9). Romanda reel hayattaki kişilere kurmaca kişilerden daha fazla yer ayrıldığı ve olayların reel hayatla paralellik gösterdiği gözlenir. İlk olarak tarihçinin yorumlamasına ve değerlendirmesine tabii tutulan tarih, roman yazarı tarafından tekrar kurgulanır. “*Tarih, toplum, gelenekler, dram, efsane, fantezi, hayal, felsefe, ütopyik ya da gerçekçi tasarılar, eleştiriler, politik olaylar, aşk ve bu düşünceler gibi insan hayatını ilgilendiren her şey ve bütün bunların kültürel yansımaları olarak etik, estetik ve dini yorumları romanın malzemesidir*” (Miyasoğlu 1998: 65). Reel hayatta gerçekleşen olaylar,

kurgu düzleminde devrin siyasi durumu ve toplumsal yaşamı, birbiriyle ilişkili biçimde ele alınır. Edebiyat çevresinde "tarihî roman" (Argunşah 2006: 428); türünde değerlendirilen *Şu Çılgın Türkler*, estetik kaygının yanı sıra yoğun bir şekilde aktüel ve siyasi olaylara gönderme yapar. Taner Timur, Özakman'ın başarısını "Şu Çılgın Türkler ne tarihî ne de edebî (...) özü itibarıyla siyasal bir eser" (Timur 2006: 15); olmasına bağlar. Eseri siyasi alana taşıyan yön ise savaş ve kahramanlık öyküsünün yanı sıra onun bugünün Türkiye'sinin özlem ve duyarlılıklarına cevap vermesidir.

2000'lerden sonra en çok baskısı yapılan ve oldukça popüler olan bu roman, Prof. Küçük, Aktüel dergisi muhabiri Alper Görmüş'le yaptığı söyleşide, kitabın bazı güç odaklarınca (devlet ya da Genelkurmay) tarafından yazdırıldığını iddia eder (Görmüş 2005). Bunun yanı sıra roman; Atatürk'ün ilahlaştırılması, Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı'ndan hiç bahsedilmemesi ve eserin roman boyutunun göz ardı edilmesi gibi çeşitli polemiklerle uzun süre gündemde kalır. Ancak yazar, romanın giriş bölümünde "Şu Çılgın Türkler, elbette bir tarih kitabı değildir" (Özakman 2006: 9) açıklamasıyla eserin bir roman olduğunu vurgular. Ancak çıkış noktası siyasi söylemler olan romanda estetik, arka planda bırakılır. Türk ulusunun, akıl ve bilimin ışığında çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasını, tüm insanlığın içinde bağımsız, eşit ve şerefli bir biçimde yer almasını amaçlayan 'Kemalizm' ideolojisi, eserin geneline yayılır. Kemalizm, eserde bazen 'Türk solu', bazen de 'din' olarak kendini gösterir. Yazarın Kemalizm'i öne çıkarmadaki niyeti, Atatürk üzerindeki olumsuz söylemleri ortadan kaldırmak ve tarihî yanlışlıklara yol açmamaktır. Eserde Kemalizm çatısında laiklik, din, eğitim ve kadın hakları... vb. konular gündeme getirilir. Kurtuluş Savaşı, Kemalist söyleme göre, Batı'nın acımasızlığına ya da sömürgeciliğine karşı verilen bir mücadele değil bir iç hesaplaşmadır. Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler* ile Türk ve Batılı kaynaklarda 'Türk mucizesi' olarak kabul gören Kurtuluş Savaşı'nın gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarmayı ve emperyalizme karşı savaşın önemini dile getirir.

"Gençlerimize uzun zamandır Millî Mücadele'yi gerektiği gibi anlatmıyoruz. Bu yüzden şimdiki birçok orta yaşlılar da Millî Mücadele'yi iyi bilmiyor. Bilmemek oranı gittikçe artıyor. O görkemli olayı eski, soluk fotoğraflara benzettik. Oysa cumhuriyetimiz o mücadelenin ürünü ve kaçınılmaz sonucudur. Yeni devletin kuruluş felsefesini o mücadele belirlemiştir. Anadolu aydınlanması, birliği ve yurttaşlık bilinci o büyük mücadeleyle başlamıştır. O dönem bilinmeden bugünü okuyamayız, yarını göremeyiz. Millî Mücadele'nin emperyalizme karşı verilmiş ve kazanılmış ilk kurtuluş savaşı olduğu anlatılmadığı için gençlerimiz başkalarının kurtuluş mücadelelerine imrendiler. Kendi tarihlerine, kendi kahramanlarına yabancılaştılar. Millî Mücadele'nin bir yazarın hayal zenginliğine ihtiyacı yok. Şaşırtıcı bir yakın zaman destanı. Gerçek olaylar hayali çok aşılıyor. Bu gurur ve ibret verici gerçekleri, roman biçimi içinde yansıtmak istedim" (Özakman 8-9).

Öğretici bir amaç güden Turgut Özakman, eserini bir "Menakıpname" şeklinde kurgular (Durgun 2006). Yazar, yeni neslin "başkalarının kurtuluş öykülerine imrendiğini kendi tarihlerine ve kahramanlarına yabancılaştıklarını" (Özakman 9) varsayarak

romandan ders çıkarması gereken genç okuyucuyu hedefler. Kısacası o, *Şu Çılgın Türkler'i* kendine "bir misyon" (Acun 2005: 50); edinir.

Roman, tasvir ve tahliller bağlamında irdelendiğinde 'Kemalist' söylemin varlığı açıkça görülür. Eserdeki şahısların fiziksel ve ruhsal durumları, mekân ve ortam tahlili, millî kimliğin inşasında etkin rol oynar. Tasvirler genellikle savaş ortamının verdiği huzursuzluk ve kasvet ortamını yansıtır. Karanlık tabloyla başa çıkmak için ise "Çılgın" ifadesi en uygun sıfattır. Her ne kadar çılgın kelimesi akıl yoksunluğu anlamına gelse de *Şu Çılgın Türkler* 'de bu ifade aksine "akıl hâkimi" olarak sunulur. Kitap, millî mücadele anlatısı olarak Atatürkçü dünya görüşünü ve değerler sistemini temsil eder. Öncelikle "Çılgın Türk" ifadesi Millî Mücadele sürecinde "uyanık" Türklük bilincine bir göndermedir. "Çılgınlık" kelimesinin bir millî benlik tasarımı ortaya koyması, "ontolojik değer olarak, Batı'nın değerler sistemine meydan okuma(dır)" (Durgun 4). Batı'nın gözünden Türklerin verdiği mücadele "'Çocukça bir hayal(dir.)'" (s. 20)" çılgınlıktır. Burada 'Delilik'ten kastedilen, düşmanın sayısal çokluğundan korkmadan ona karşı savaş açma cüretinin "akıl kârı" olmamasıdır. 'Çılgınlık' Batı rasyonalizmine ironik bir cevaptır. Yazara göre Türklerin emperyalist güçlere meydan okuması, Batılıların görüşünde "çılgınlık" kabul edilse de asıl çılgın Batılılardır. Dolayısıyla "Çılgın Türk" ifadesiyle yazar, Batılı değerleri tersinden okuyarak Türklere özgü bir rasyonalizmi tarif eder. Batı tipi rasyonelliğe duyulan tepki, millî benlik tarifinin merkezine alınır ve değerler sistemi tersine çevrilir.² M. Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklal Marşı'ndaki "Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım" dizesinden anlaşılacağı üzere esas çılgın ve hayalci, Anadolu topraklarını işgal etmek isteyen Batılılardır. 'Çılgın Türk' söyleminde romantik akımın yapıtaşlarını meydana getiren ve bir çağın ruhunu taşıyan Zeitgeist³ düşüncesinin izlerine rastlanır. Bir milletin mücadele ruhu "Çılgın Türk" ifadesiyle bugün tekrar canlandırılır. Böylelikle Çılgın Türk, "Bir milleti uyandırma" misyonuyla tarihsel bir özneye dönüşür.

Romanda ordunun yarısının askerden kaçması, Mustafa Kemal Paşa'nın mecliste saldırıya uğraması, Enver Paşa'nın tehditleri, eğitimsiz köylü ve yobaz din hocaları gibi birçok cepheden kuşatılan "Çılgın Türk" varoluş savaşını vermek zorundadır. Çetin şartlar altında savaşan Türk askeri, yorgun ve bitap düşer. Türk askerinin

²"Tersine çevirme"den kasıt, Nietzsche'nin *Genealogie der Moral*'de işaret ettiği, değerlerin değerinin yeniden belirlenmesi ve tersinin üretilmesidir" (Nietzsche 2011).

³Genellikle zamanın ruhu olarak anlaşılan *Zeitgeist* kavramını ilk kullananın Gottfried Herder (1744-1803) olduğu kabul edilmektedir. Zaman içinde *Zeitgeist* kavramı, belirli bir dönemde insanlar tarafından yaygın biçimde kabul edilen, geçerlilik niteliğine sahip olan fikirlerin ortak bir kanaate dönüşmesi veya bu düzleme yansması olarak kabul edilir. *Zeitgeist* kavramı, belirli bir düşünsel etkileşimi sembolize etse de tarihsel dönemde yaşayan düşünürleri etkilemekte, onların bakış açılarını biçimlendirmektedir. Böylece *Zeitgeist* kavramını bir tür determinizm olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. "Belirli tarihsel dönemlerde ortaya çıkan davranışların veya düşüncelerin bu tarz bir etkileşim içerisinde belirlendiklerini iddia etmek, bir taraftan insan tarafından kurulan yaşamın karmaşıklığını aşırı derecede basitleştirmekte, diğer taraftan da insanı fazlasıyla edilgen bir konuma itmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında, zamana öylesi bir güç atfetmek, esas itibarıyla bir tarih metafiziği olarak değerlendirilebilir" (Kızılkaya 2018: 117).

düşman askerlerinin her alanda üstünlüğüne rağmen, millî mücadeleyi başarılı şekilde sürdürmeleri, onları Yunan cephesinde “*Delice Bir Kahraman*” (s. 201) yapar. Tüm olumsuz şartlara rağmen “Çok hızlı ve kararlı” (s. 468) bir şekilde ilerleyen Türk birlikleri, kahramanca savaşı. Yunan birlikleri ise, önlere çıkan her şeyi yakıp yıkan ve insanlık vasıflarından uzak olarak tasvir edilir. Asker sayısı ve ateş gücü bakımından Türk ordusundan kat kat üstün Yunan ordusu, “*her yenilginin acısını, gerideki masum ve silahsız insanlardan çıkar(ır)*” (s. 173). Romanın ikinci bölümünde taarruza geçen Türkler, Yunan ordusunu bozguna uğratarak onları büyük bir kayba uğratar. Savaşın seyri Türklerin lehine döndüğünde, “*Her şeyi sistematik bir tarzda yok eden (Yunan ordusu), taş üstünde taş bırak(maz). Karşı çıkanlar öldürülü(r)*” (s. 504). Batının acımasız yönü, işgal güçlerinin tasvir ve tahlilleriyle gösterilir.

Millî Mücadele, askerî mücadelenin yanı sıra halkın desteği ile kazanılan bir zaferdir. “*Anadolu’nun uyan(masıyla!)*” (s. 154) Türk ordusuna, halk desteğinin tam olduğu görülür. Çılgın Türk, Millî Mücadele döneminde işgalci Batı ülkelerinin donanımlı ordularını yenmeyi başarır, sahip olduğu iman ve millî bilinç sayesinde, Batılı zihnin çözemeyeceği millî ve dinî bir kudret ile medeniyete ve teknolojiye meydan okur. Romanda sıradan insanlar kahramanlaştırılarak “*destanlara yaraşır kişilikler*” (Onaran 2005: 43); oluşturulur. Bu haliyle “Çılgın Türk” yürekli, bilge ve yoksul Anadolu halkını temsil eder. Çılgın olmayanlar ise İstanbul’da çıkar hesapları peşinde koşar. Özakman, -özellikle Osmanlı yanlısı ve milliyetçi Anadolu cephesini tasvir ederken- iki farklı coğrafyanın ve zihniyetin tezatlığını en ince detayına dek işleyerek adeta Anadolu’daki imkânsızlıklardan doğan kurtuluş zaferini kutsar. “*Çünkü millî mücadelenin baş aktörü olan Çılgın Türk hesaba kitaba gelmeyen, Batılı işgal güçlerinin ve Yunan ordusunun rasyonel hesaplarını alt-üst eden bir Türklüktür. Fakat Çılgın Türk tasarımı her ne kadar yukarıda örneğini gördüğümüz “hesaba kitaba gelmeyen” bir var olma biçimini çağrışırsa da öte yandan Türklerin rasyonel, akl-ı selim sahibi olduğu fikrinin yaygın bir biçimde telkin edilmesi söz konusudur*” (Durgun 10). Burada Türk kimliği “çılgın” niteliğinin yanında rasyonel düşünme biçimiyle yüceltilir.

Şu Çılgın Türkler ’de Mustafa Kemal ve arkadaşlarının emperyalizme karşı vermiş olduğu mücadele konu alınır. Dolayısıyla Mustafa Kemal başta olmak üzere birçok Türk subayı kurgusal düzlemde yer alır. Mustafa Kemal, sadece Anadolu’da değil dünyanın birçok yerinde (özellikle Doğu’da) emperyalizmle savaşın kahramanı, milliyetçi ve çağdaş bir lideri olarak çizilir: O, “*Yalnız Tunus’ta değil, kaç zamandır bütün mazlum ülkelerde, kurtuluş özlemini temsil ed(er), ‘Asya ırklarının kurtarıcısı’, ‘İslam’ın kahramanı’, ‘Doğunun kahramanı’, ‘Milliyetçiliğin babası’, ‘İslam dünyasının en iyi evladıdır), ‘Çağın en büyük adamı,(...) bütün Müslümanların ve sömürgelerin ortak kahramanıdır(r)*” (s. 386). Mustafa Kemal, romanda hem askerî başarısı hem de onurlu kişiliğiyle örnek bir liderdir. Onun siyasi, ahlaki değerlerinin yanında kendinden emin duruşu ve demokrat liderlik özelliği eserde yüceltilen kişilik özellikleri arasındadır. Bilime ve sanata önem veren Mustafa Kemal, yeni Türk Cumhuriyeti’nin temellerini oluştururken akılcı, bilime dayalı ve bağımsız bir Türkiye’nin temellerini atar.

Romanda Mustafa Kemal'in düşünce ve fikir dünyası üzerinden Atatürk ilkeleri (Milliyetçilik Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, İnkılâpçılık ve Laiklik) verilmeye çalışılır. Burada 'Kemalizm' vurgusu açıkça görülür.

Kemalist söylem, Kurtuluş Savaşı'nda yaşanan olaylardan hemen sonra kaleme alınan bir külliyattan (1922: Ateşten Gömlek-Halide Edip Adivar, 1926: Vurun Kahpeye-Halide Edip Adivar, 1927: Dikmen Yıldızı-Aka Gündüz, 1929: Halas-Mehmet Rauf, 1932: Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1934: Ankara-Yakup Kadri Karaosmanoğlu... vb.) beslenir. "*Yunan taarruzu ve Sakarya savaşı sırasında Yakup Kadri de Halide Edib ile beraber, savaşın içindedir ve ilk elden gördüklerini naklederler. Başkomutan'ın hemen yanı başında savaşı idare edişine şahit olurlar. Askerlikten ikisi de anlamamaktadır. Fakat iki sanatkâr bize iş başındaki Önder'i insan sıcaklığıyla anlatırlar*" (Enginün 1985: 487). Dönemin canlı tanıkları ağızdan aktarılan savaş, birinci dereceden kaynaklara dayandırılır. Kitapta Atatürk, dönemin şairlerini ve yazarlarını Kurtuluş mücadelesini en güzel, en doğru şekilde anlatmalarını için onları cesaretlendirir ve millî mücadelenin gelecek nesillere aktarılmasını bildirir: "*Öğretmenlerimiz, şairlerimiz, yazarlarımız, uğradığımız felaketin bir daha yaşanmaması için o kara günlerin sebeplerini, nasıl kan ve gözyaşı dökerek kurtulduğumuzu, en doğru, en güzel şekilde anlatacaklardır*" (s. 639). Romanda Yüzbaşı Faruk ve kurtuluş savaşına katılan hemşire Nesrin, belgesel niteliği taşıyan eserin kurgusal yönünü oluşturur. Böylece eser, belgelerle kanıtlanan bir tarih kitabı olmaktan çıkıp roman türüne yaklaşır. Hayali kahramanlar ile örnek bir 'Türk genci idealize edilir. Bu şahıslar, ütöpik değil akılcı ve gerçekçidir. Yüzbaşı Faruk'un savaştaki "*içim korkudan köpek yavrusu gibi titriyor*" (s. 494), şeklindeki ruh durumu, "kahraman Türk askeri" tabirine tezat oluştursa da onun insani yönünü vurgulamakta başarılıdır.

Romanda hem hayali hem reel zamana ait kahramanlara yer verilmesi epik anlatıların bir özelliğidir. Yazar, romandaki karakterleri mümkün olduğu kadar yüzeysel tutar, savaşı tek bir öyküye veya kahramana yüklemek istemez. Bunun yerine kahramanların ve düşmanların sayısını artırır. Kurtuluş mücadelesi, kitlesel bir dönüşüm hareketi olarak aktarılır. Böylelikle millî aidiyetin yukarıdan aşağıya inşa edilen bir süreç değil, aşağıdan yukarı hareket eden "uyanana" bir ulusun eseri olduğu vurgulanır. Dolayısıyla "*Çılgın Türk'ün hikâyesi, şimdiye dek kendi meşruiyetini yukarıdan aşağıya dayatmış olan Osmanlı siyasetine karşı çıkan millî bilincin menkıbesi olarak kurgulan(ır)*" (Durgun 3). Bu kurgu, yazarın söylemiyle, gelecek kuşaklara yön verecektir. "*Büyük topluluklar kendi kimliklerini korurlarken ve bazen de kimlikleri tahribata uğradığında ortak bir zafer anlatısına ya da seçilmiş bir travmaya ihtiyaç duyarlar*" (Göka 2005). *Şu Çılgın Türkler* romanının kitlelere mal olması ve Türk halkının bu kitabı okurken ulusal kimliklerinin onarımına gereksinim duyması, bu ihtiyaca bağlanır.

Romanda fiziksel tasvirlerde güçlü ve üstün özelliklere sahip Yunan ordusu, ruhsal tasvirlerde aynı özelliği göstermez. Eserde Türk ordusu ve halkı tüm zorluklara rağmen psikolojik bakımdan güçlü, sağlam duruşuyla dikkat çeker. Türk ordusu,

paşaları ve halkı; Milliyetçiliğin, birlik beraberliğin, kahramanlık vurgusunun timsali olarak gösterilirken Yunan ordusu ve komutanları, fiziksel yönden her ne kadar üstün özellikler çizse de onların savaş sırasında sergilediği saldırgan tutum ve davranışlar, komutanların duygusal zayıflıkları ve yanlış savaş stratejileri, okuyucunun zihninde negatif bir etki yaratır. Anlatıcı başta karşı cephedeki komutanlar hakkında objektif davranıyor gibi görünse de onları, kendi ideolojisi (Kemalizm) doğrultusunda yansıtır. Özakman, 'Kemalizm' anlayışını öne sürmek için romanın genel malzemesini şekillendirir ve Mili Mücadele ruhunun yüzyıllardır süren emperyalizmle mücadelesi, başta genç kuşaklara doğru bir şekilde aktarmayı amaçlar. Eserde kullanılan anlatıcının sübjektif tutumu, okurun bilinçli bir şekilde yönlendirilmesini, algının istenilen yöne çekilmesini sağlar. Böylece romanın, sanat kaygısından çok Kemalizm'i inşa etmede ideolojik bir işlev taşıdığı söylenebilir.

Tarihin destansı bir üslupla aktarılması, bir yandan millî duyguları harekete geçirirken bir yandan sosyal hayat gibi belirli boşlukları beraberinde getirir. Bu noktada, ortaya çıkan boşlukları dolduracak olan; toplumsal olaylar, bireysel hikâyeler ve anlardır. Tarihsel belgelerin yorumu ve millî tarih yazımı, zaman içinde, kaçınılmaz bir şekilde eğilip bükülerek çeşitli kurgu ve bakış açıları ile kuşatılır. "Bir ulusun kahramanlık anlatısı üzerinden tarihselleştirilmesi, o topluluğun "nev-i şahsına münhasır" olarak tasarlanmasına yol açmaktadır, çünkü emsalsizlik, millî duygunun en önemli doyum noktalarından biridir" (Durgun 16). Buradan yola çıkarak Turgut Özakman, *Şu Çılgın Türkler* adlı romanı ile belirli bir dünya algısını (Kemalizm-millî kimlik inşası) ve geçmişte olup bitenleri, bugünün algısıyla yeniden tarihselleştirir.

SONUÇ

Kimlik, bir toplumun, bir halkın ve bir kişinin kendisini nasıl gördüğünü, tarih ve toplum süreçlerinde nasıl konumlandığını açıklayan temel kavramlardan biridir. Kimlik, tarihsel süreç içinde oluşan, olgunlaşan, değişen ve dönüşen; dünden bugüne, bugünden yarına oluşumunu gerçekleştiren dinamik bir olgudur. Bu süreçte kimliği oluşturan değişik etmenler, dönemler, anlayışlar, kategoriler belirginlik kazanır. Tarih, gelenek, siyaset, din, ekonomi, sanat gibi temel alanlar kimliğin sınırlarını belirleyen ve ortaya koyan etkin faktörlerdir. Edebiyatın kimlik ve kültür oluşturma işlevi ve bu süreçteki merkezi rolü oldukça büyüktür. Edebiyatın toplumsal ortam ve tarihsel süreçten bağımsız olamaması, kimlik oluşumunda kendini göstermektedir. Edebiyat kendisi ile iletişime geçen kitleye, belli duygu ve düşünce yapısı kazandırmaya çalışır. Geçmiş anlamak, bugünü korumak ve kavramak, geleceğe yön vermek için hikâyeleri deneyimlere dönüştüren edebiyat, anlattığı hikâyelerle insanların düşüncelerini, hayat tarzlarını doğrudan etkiler. Edebiyatın millî kültürlerin icat edilmesinde oynadığı araçsal rol, doğrudan millî kimliğin önemli kaynaklarından sayılan edebiyat kanonunu gündeme getirir. Edebiyat kanonu, bir ulusun ortak bağlarını ifade eden eserleri kapsar ve bir geleneği muhafaza edip bugünü geçmiş ile

irtibatlandırarak bir milletin kimliğinin oluşturulup korunmasına yardımcı olur. Edebiyatın kimlik oluşumundaki rolü hikâye, roman ve şiir edebî türler bağlamında izlenebilir. Edebiyatın bir kimlik oluşturma gücü ve rolü Türk romanı özelinde değerlendirildiğinde Tanzimat dönemi ve sonrasında önemli işlevlere sahip olduğu görülür. Roman türü geleneksel bağlardan kopmuş yeni/modern bir dünyanın anlatısıdır ve okura yeni değerlerle örülü bir kimlik sunar. Bu anlamda roman, yeni değerler aşıl原因 ve kimlik kazandıran bir mekanizmadır. Edebiyatın, özellikle romanın, millî kimlik inşasında, bir araç durumuna geldiği, geçmişten bugüne çeşitli edebî anlatılarla örneklenir. Tanzimat'ta halkı aydınlatma, Cumhuriyet öncesi millî bilinci uyandırma gibi etkin bir işleve sahip olan edebî eserler, daha sonraki süreçte kanonlar vasıtasıyla millî kimlik inşasında önemli bir rol oynar. Kanon dışı kalan popüler ya da çeşitli sebeplerle popülerleştirilen romanlar millî kimlik inşasına katkıda bulunmaya devam eder. Bu romanlardan birisi de siyasi bir kurgu niteliği taşıyan Turgut Özakman'ın *Şu Çılgın Türkler* adlı eseridir. Çalışmada geçmişten günümüze kadar gelen süreçte Türk kimliği ve Kemalizm inşası, Turgut Özakman'ın *Şu Çılgın Türkler* romanı örneğinde ele alınır. Eserde 'Kemalizm' ideolojisi, 'millî kimlik' bilinci, inkılâplar ve Atatürk söylemi; gelecek nesillere roman türünde aktarılır. Cumhuriyetin ilanından sonra ulus kimliğinin hegemon ideolojisi olan Kemalizm, uzun bir tarihî geçmişten alınan tecrübeler üzerine inşa edilir. Kemalizm'in, devrimler süreciyle birlikte yeni bir ulus-devlet kurma amacına yönelik ulusun her yeni doğan üyesinin sosyalleşme süreci içerisinde o toplumun belleğini alması, düşünüş, algılayış ve anlamlandırma biçimlerini edinmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bunun sağlanmasının en önemli araçlarından birini de edebiyat oluşturmaktadır. Böylelikle devlet edebî türler yoluyla resmî ideoloji "Kemalizm'i, yeniden üretebilir ve toplum, özellikle genç kuşaklar bu üretim doğrultusunda, gerçekliği algılar

KAYNAKÇA

- ACU, Neslihan (2005), *Şu Çılgın Türklerin Yazarı*, İstanbul: Picus Yayınları.
- APAYDIN, Dinçer (2020), *Dergâh'tan Varlık'a Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri (1921-1933)*, Ankara: Çolpan Kitap.
- ARGUNŞAH, Hülya (2006), "Tarihî Roman", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, C.4,420-431.
- BELGE, Murat (2009), *Genesis, Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Tarihi Kökeni*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BELGE, Murat (2015), "Murat Belge ile Dün Bugün Yarın (Röportaj)", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 31-41.
- ÇAKIR, Süreyya (2013), "Siyasal/İdeolojik Göstergeler Açısından Metinlerarasılık: Kemalist İdeolojinin Temel Belirteçlerinin Sinema ve Edebiyattaki Uzantıları", Ankara: Folklor/Edebiyat, C.19, S.75, 39-49.
- ÇETİN, Nurullah (2004), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Basımevi.

- ÇİL, Hüseyin (2013), *Roman Sosyolojisi Açısından Millî Mücadele Romanında Kurtuluş Söyleminin Farklı Yansımaları*, (Yayımlanmamış YL Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- DURGUN, Sezgi (2006), “Homo Balkanicus, Çılgın Türkler ve Diğerleri”, İstanbul: *Toplum ve Bilim*, 245-264.
- ENGİNÜN, İnci (1985), “Millî Mücadele Edebiyatında Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, *ERDEM Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, C.1, S.2, Mayıs, 477-497.
- GÖKA, Erol (2005), *Akşam*, <https://hyetert.org/2005/08/30/su-cilgin-turkler-ve-yarali-ulusal-onur/>. [Erişim tarihi:8 Ağustos 2005].
- GÖRMÜŞ, A. (2005), “Şu Çılgın Türkler’i Devlet Yazdırdı”, *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/gundem/su-cilgin-turkleri-devlet-yazdirdi-2695074>, [27.10.2005].
- İLHAN, Attila (2009), “Kemalizm Müdafaa-i Hukuk Doktrini, M. Belge içinde”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm* (s. 518-528), İstanbul: İletişim Yayınları.
- İNAN, Afet (1947), *Türkiye Halkının Antropolojik Karakteri ve Türkiye Tarihi; Türk Irkının Vatanı Anadolu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KIZILKAYA, E. İ. (2018), “Zeitgeist ve Michel Foucault’nun Tarihsel A Priori Kavramı”, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar/Spring, sayı. 25, 109-130.
- KOÇAK, Orhan (2001), “1920’lerden 1970’lere Kültür Politikaları”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm 2.*, İstanbul: İletişim Yayınları. 371- 424.
- MİYASOĞLU, Mustafa (1998), *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- NİETZSCHE, Friedrich (2011), *Ahlakın Soykütüğü / Bir Polemik = Zur Genealogie der Moral: Eine Streitschrift = On the Genealogy of Morals*, Çev. Zeynep Alangoya, İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- ONARAN, Şerif (2015), “Rüzgârı Arkasına Alana Bir Roman Şu Çılgın Türkler”, *Varlık*, S.43, 35-45.
- ÖZAKMAN, Turgut (2015), *Şu Çılgın Türkler*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- ÖZKAN, Hande (2009), “Falih Rıfki Atay”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PARLAK, Betül (2010), “Öznel ve Toplumsal Anlamlandırma Aracı Olarak Roman”, *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, S. 65-66-67, 248-253.
- SAYAR, Elif (2018), “Araçsallaşma” Kavramı Açısından 2000’lerden Sonraki Popüler Türk Romancılığı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bil. Ens., Samsun.
- TANER, Timur (2006), “Çılgın Türkler”, “Lloyd George’un Çocukları ve Anti emperyalizm” İstanbul: *Kızılçık*, Şubat –Mart S.26, 15-19.
- TOPRAK, Zafer (2021), *Cumhuriyet ve Antropoloji*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- TÜRKEŞ, A. Ömer (2011), “Güdük Bir Edebiyat Kanonu”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Kemalizm, C.2.*, İstanbul: İletişim Yayınları, 425-448.